

36. Տէր Պետրոս քահանայ Հայկոյցի. — 1651ին Հալէպի մէջ կը վախճանի և Ա. զիզիէ Ազգ. Գերեզմանատան մէջ կը թաղուի, առանձին տապանաքարի տակ, Ս. Քառասնից եկեղեցւոյն քահանայից դասէն Տէր Պետրոս քահանայն ժամանակակից Տէր Ղազար, Տէր Մկրտիչ, Տէր Յովսէփի և Տէր Աստուածատուր քահանայներու: Վրայի տապանաքարը (թիւ 89) գրել տուած է Սողոմէ, որ հաւանաբար երէցկիւնն է: Մեր Ձեռագրաց Մատենադարանի թիւ 106 հնագոյն Մաշտոցին մագաղաթեայ վերջին պահպանակին վրայ Տէր Յովսէփ քահանայ այսպէս գրած է «Տէր Պետրոսին է. ես Յովսէփ եւ ընչս գնեցի»: Տապանաքարին վրայ կը կարդանք հետեւեալ արձանագիրը. «Այս է տապան Տէր Պետրոսին որ հանգեալ է Քրիստոս թվին ՌՃ (1651) որ գրել տուեց Սողոմէն»:

37. Տէր Հայրապետ քահանայ: — Ծնունդավայրը անծանօթ այս քահանայն վախճանած է Հալէպի մէջ 1661ին և թաղուած Ազիզիէ Ազգ. Գերեզմանատունը, հետեւեալ արձանագիրը կրող (թիւ 105) տապանաքարի մը տակ. — «Այս է տապան Տէր Հայրապետ քահանային, որ հանգեալ է Քրիստոս թվին ՌՃԺ-ին (1661): Աստուած ողորմի ասացէք»: Տապանաքարը որ անաղարտ մնացած է վրայի մաքուր արձանագիրն ալ անեղծ, կը գտնուի երրորդ բաժնի մէջ, աւագ դրան տասը քայլ առջեւը:

38. Տէր Դաւիթ քահանայ Եշդոկիացի: — Երուսաղէմ ուխտի երթալու փափաքով Հալէպ հասնող և քառասուն օր միայն քաղաքս ապրող եկուոր կամ պանդուխտ քահանայից մէջ կը յիշուի շատ հետաքրքրական և արկածախնդիր դէմք մը, Տէր Դաւիթ Քահանայ Եշդոկիացի, որ գրած է բաւական շահեկան ուղեգրութիւն մը, Կ. Պոլսէն մինչեւ Հօմս, (Տես Տաշեան Մ. Յուցակ, էջ 840):

Թէեւ այդ ուղեգրութեան մէջ 1651 տարին նշանակուած է, բայց ինչպէս որ կ'ենթադրէ Տաշեան, մեր թիւ 36 աւե-

տարանի մէջ ինքնագիր յիշատակարանէն կ'երեւայ որ 1648ին է որ Տէր Դաւիթ ձեռնարկած է իր ուղեւորութեան: Յունիս 28ին Դաւիթ երէց կը մեկնի Պոլսէն և ինք օրուան մէջ կու գայ Իզմիտ, անկասկած ծովու ճամբով, վասն զի Իզմիտի մէջ է որ տասը օր «ասլանլու» վճարելով ձի մը կը գնէ, դէպի Լնկիւրի ցամաքային ուղեւորութեան համար:

Տէր Դաւիթ թէեւ Թոխաթցի, բայց կը թուի Կ. Պոլիս հաստատուած ըլլալով տարիներէ ի վեր, զուրկ էր հայրենի տեւտեւեանէ, որով կը մտադրէ ծննդավայրին վրայով անցնիլ Հալէպ և հոսկէ Երուսաղէմ:

Թէեւ իր ուղեւորութեան նօթերը շատ համառօտ, օրագրութեան մը սահմանին մէջ միայն, բայց շահեկան են և տեղ տեղ սրամիտ:

Թոխաթ, Ամասիա, Զիլէ և Սեբաստիա հանդիպելէ յետոյ կու գայ Կիւրին, ուր իր ուղեկից Տէր Յովհան Քահանայ Սեբաստացի կ'իյնայ, յայտնի չէ թէ ինչպէս, և ոտքը կը կոտրէ: Դժբախտ ուղեւորը, այդ վիճակով կը հասնի Հալէպ, միշտ Տէր Դաւիթին հետ և խէրպէշ խան կ'իջեւանի: Տէր Դաւիթ վաղուց լսած է Ս. Քառասնից Մանկանց եկեղեցւոյ համբարը և գիտէր զայն իբր ուխտատեղի: Խալոյն կը վազէ եկեղեցի, և իր ուխտը կատարելէ յետոյ կը բարձրանայ դարպաս, ստանալու համար «զհայրն հանուրց» Տէր Խաչատուր Սրբազան Կաթողիկոսի օրհնութիւնները:

Տէր Դաւիթ քահանայ ժամանակ մը Հալէպ մնալու համար արտօնագիր կը ստանայ Կաթողիկոսէն, զի սա կը պատրաստուէր Երուսաղէմ երթալու:

Դաւիթ երէցի օրագրութենէն այնպէս կ'երեւայ որ քիչ օր յետոյ Երուսաղէմ երթալու համար Հալէպ կը ժամանէ Կ. Պոլսոյ Տէր Դաւիթ Պատրիարքը:

Դաւիթ քահանայ Կ. Պոլիս վերադառնալու մտադրութեամբ, չի յայտնէր թէ ինչո՞ւ, կուգայ Փայաս, ուր նոյն օրը հասած էր, իբր արքայական Եզրպոտոս եր-

թալու համար Ղզլար աղասին, որ է հաւանաբար արքունի ներքինապետը:

Պետական արքայականին կ'ընկերանային երկու քահանայք և չորս ազգայիններ, որոնք ուխտի երթալու նպատակաւ Երուսաղէմ, ճամբու ապահովութեան համար միացած էին արքունի սուրհանդակին:

Տէր Դաւիթ չուզելով փախցունել պատեհութիւնը, փոխանակ Թոխաթ կամ Պոլիս վերադառնալու, կը խառնուի կարաւանին և Պէլլանու, Անտիոքի և Խանպազարի վրայով կը հասնի Համա և ապա Հօմս, ուր կ'աւարտէ իր օրագրութիւնը, չենք գիտեր ինչո՞ւ:

Խանպազարէն յետոյ Տէր Դաւիթ և իր ուղեկիցները գէշ կերպով կը թալլուին Արաբներէն, որոնք կը մերկացնեն զինքը, և կը մնայ խեղճ ու կարօտ:

Բարեբախտաբար սակայն տակի ձին

պրծած ըլլալով անօրէններու ձեռքէն, կը յաջողի շարունակել իր ճամբան: Իր օրագրութեան ամէնէն շահեկան մասը սակայն այն է որ Հօմսի մէջ, կամուրջին մօտ, գիւղի մը մէջ ուխտի կ'երթայ վահան Գողթնացւոյ գերեզմանին: Այս յիշատակագրութեան հիմամբ թէ՛ վեհ. Տէր Բարգէն Ա. Կաթողիկոս և թէ՛ մենք շատ աշխատեցանք պատմական այս հիմը զօրացնել տեղւոյն վրայ առնուելիք ծանօթութիւններով, բայց հնարաւոր չեղաւ:

Մեր տեսածը այն է որ յիշեալ վայրին վրայ կայ իսլամական գերեզման Թիւրպէ մը, որուն համար իսլամները կ'ըսեն թէ ուխտատեղի էր. բայց թէ ճիշդ այդ է Գողթնացւոյ գերեզմանը, կարելի չէ ստոյգ բան մը ըսել: Հօմսէն անդին այլեւս չենք գտներ հետքը այս արկածախնդիր քահանային:

Հալէպ

ԱՐՏԱՐԱՋԻ ԱՐԲԵՊՍ.

ՅԱՐԺԵՆԱՆ

Երբ որ մեռնիմ կարօտ վերջին համբոյրիդ
Նըման դեղնած տերեւին
Մայր, աղօթէ՛, բայց մի՛ լար դուն գէթ զաւկիդ
Հոգւոյն համար, հի՛ն յուշին:

Աշխարհ բախտի, ճակատագրի ճամբայ մ'է
Ըսկիզբն ու վերջն իր խաւար.
Մարդուն պատիժն անցնիլ ցաւով միշտ անկէ,
Չարժէր կեանքն երբ մահ չըլլար:

Երբ որ մեռնիմ, թող Մայր անշուք իմ շիրիմ
Խաչ մ'ունենայ. յաւիտեան
Դարերը գան, վըրաս կոխեն ու անցնին
Չըկամ. թող գան, պիտ' չըլլան...

«Տոշայտանքներ» հատորէն (անտիպ)
Վենետիկ, 15 Մայիս 1930

ՖԵՐԱՊ
Նախկին Սան Մ. Ռափ. Վրժ.ի

